

'RATNE SLIKE' JOSIPA POLJAKA

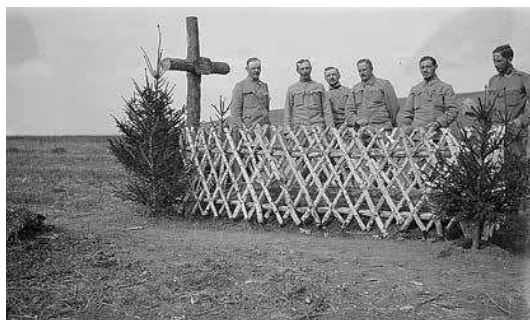
SANJA JAPUNDŽIĆ □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

sl.1. Josip Poljak (desno) sa satnikom Rudolfom Fingerhutom na ratištu u Bukovini 1916.

sl.2. Mogila: Na grobu druga, ožujak 1915.

sl.3. Krasilowka: Časnici I/16, travanj 1915.

1 16. prosinca 1915.
492. dan mobilizacije
Pričuvni poručnik Poljak vratio se s dopusta.

12. siječnja 1916.
519. dan mobilizacije
I. je opskrbeni odjel (poručnik Poljak) povučen iz Czernałowe i s vozarskim odjelom za streljivo prebačen u odsječak II. bojne u Robozni....

25. studenog 1916.
835. dan mobilizacije
Vozarski je odjel zaprisegnuo pričuvnom natporučniku Poljaku.

Dr. sc. Josip Poljak cijeli je radni vijek proveo u ondašnjemu Geološko-paleontološkom muzeju u Zagrebu. U nj je došao 1909. još kao student i na mjestu kustosa i dugogodišnjeg ravnatelja ostao sve do umirovljenja 1959. Josip Poljak bio je svestran čovjek koji se osim svojom strukom – geologijom, bavio i speleologijom, planinarstvom, fotografijom. Ostavštinu toga strastvenog fotografa čini oko 3000 negativna, dijapozitiva i staklenih ploča, većinom s motivima geomorfologije naših krških krajeva.

Ovom prilikom zadržat ćemo se na njegovim "ratnim slikama", fotografijama iz Prvoga svjetskog rata. Naime, Poljak je, kako je zapisano u njegovu Službeničkom listu, mobiliziran dana 29. jula 1914. Služio kod bivše 16. pješačke pukovnije. Prve dvije godine bio zapovjednik satnije, ostalo vrijeme kao pukovnijski proviantski oficir. Bio od početka mobilizacije do zaključenja mira na ratištu. Demobiliziran mjeseca novembra 1918.

U vrijeme kada je mobiliziran, sredinom 1914., njegova se pukovnija nalazila na srpskom bojištu, kasnije u Gali-

ciji te, na samom kraju Prvoga svjetskog rata 1918., na talijanskom bojištu. Na bojištima Europe Poljak je proveo gotovo pune četiri godine i svjedočio svim strahotama toga nesretnog razdoblja ljudske povijesti.

Državni arhiv u Bjelovaru objavio je 2004. *Ratni dnevnik C.K. Varaždinske pješačke pukovnije br. 16*, i to u dva dijela, u kojemu se na nekoliko mjesta spominje i Poljak¹, a vidi se i na jednoj fotografiji.

Većinu svojih fotografija Poljak je popisao u terenskim dnevnicima, koji se također čuvaju u Hrvatskome prirodoslovnom muzeju. Upravo su ti podatci iz njegovih dnevnika olakšali identifikaciju negativna i ostaloga fotografskog materijala. S "ratnim slikama" identifikacija

sl.4. Mogila: Poljske kuhinje, travanj 1915.

sl.5. Studnianska: Mužar 30,5 cm prije pucanja, siječanj 1916.

sl.6. Zaleszczyki: Dio moje sobice, veljača 1916.

sl.7. Savagora: Preferans, ožujak 1916.

sl.8. Rohozna: Sortiranje pošte, ožujak 1916. (Josip Poljak prvi slijeva)

sl.9. Rohozna: Seljački dječji tipovi, svibanj 1916.

je bila ponešto drugačija. Naime, taj dio obuhvaća 190 negativa, a fotografije su pohranjene u pet fotografskih albuma. U albumima su uz fotografije Poljakovim rukopisom bijelim tušem ispisani nazivi koji su izbledjeli ili su gotovo nevidljivi. Stoga je bilo potrebno dosta vremena kako bi se utvrdili izvorni nazivi fotografija te mjesta snimanja. Osobito je teško bilo odgonetnuti imena mjesta, ali u tome nam je pomogao "svemoćni" Google.

Prve fotografije nose datum iz ožujka 1915., iako je Poljak u vojsci bio od srpnja 1914. Zašto u tim početcima mobilizacije Poljak nije snimao? Je li razlog bio nedostatak vremena zbog ratnih obveza? Jesu li tome presudile

teške borbe koje su se vodile na srpskom bojištu? Možda su fotografije snimljene, ali nisu sačuvane? Ili nešto drugo? U svakom slučaju, u fotografijama je zamjetan kontinuitet od ožujka 1915. pa do kraja Poljakova sudjelovanja u ratu 1918., te je na temelju njih moguće pratiti kretanje njegove pješadijske pukovnije.

Iako je Poljak pretežito snimao krajolike bilježeći fotoaparatom geologiju i geomorfologiju, motivi njegovih ratnih fotografija su drugačiji. Na njima su u prvom planu ljudi, vojnici u svakodnevnim situacijama. Tako se na fotografijama mogu vidjeti trenuci uobičajenih aktivnosti poput čišćenja snijega, dijeljenja obroka, vježbi, izgradnje staja... Zabilježeno je i vrijeme odmora i opuštanja, npr. prisustvovanje svetoj misi, igranje preferansa, raz-

sl.10. Sianki: Totalni pogled, lipanj 1917.

sl.11. Czernowitz: Razoreni most preko Prutha, kolovoz 1917.

sl.12. Zsombor: Proslava Josipova, ožujak 1918. (Josip Poljak drugi slijeva)

sl.13. Sette Comuni: Pukov. Zapovjedništvo u caverni na Stellaru. Kolovoz 1918.

vrstavanje pošte. Poljak je bilježio i mjesta kroz koja je pukovnija prolazila. Na njegovim se fotografijama vide crkve, seljačke kuće, domicilno stanovništvo u izvornim nošnjama, ali i teške posljedice ratnih razaranja. Na ponekim su fotografijama i životinje – konji, pripitomljena srna, rode.

Ima motiva i iz Poljakova osobnog života: detalji i izgled njegove sobe, kočija u kojoj se vozio i sl. Na nekoliko se fotografija u albumima vidi i sam Poljak, ali ti negativi nisu sačuvani jer je te fotografije, očito, snimao netko drugi.

Ratne slike Josipa Poljaka, kao i druge njegove fotografije, svjedoče o prošlim vremenima i vrijedan su povijesni dokaz života i svakodnevice u surovim uvjetima Prvog svjetskog rata.

LITERATURA

Ratni dnevnik C. K. Varaždinske pješačke pukovnije br. 16. (1914. – 1918.), sv. 1.-2. (ur. Ž. Pleskalt). Bjelovar: Državni arhiv, 2004.

Primljeno: 28. ožujka 2018.

THE WAR PICTURES OF JOSIP POLJAK

The photographic collection of Dr Josip Poljak, for many years the director of the Geological and Palaeontological Museum, consists of more than 3000 negatives, glass plates, slides and photographic prints. Most of the negatives have been recently digitised, including the war pictures taken on the battlefields of World War I. Poljak was mobilised into the 16th Varaždin Infantry Regiment, in which he served between July 1914 and November 1918. In this time he went with his regiment to all the fronts it was engaged in – Serbia, Galicia and Italy. The first wartime pictures bear dates from March 1915, and were taken in Krasilowsky in what is today Ukraine. The last pictures we taken in Cividale, Italy, in November 1918.

The Croatian Natural History Museum in Zagreb holds 190 negatives of his war photographs, which constitute an outstanding testimony to the life of soldiers on the battlefields of the First World War.